(3). Qalimbetov B., Uspanova J., Abdijabbarova X. Oqıw kitabı. 3-klass ushın sabaqlıq, Nókis, "Qaraqalpaqstan", 2019.
(4). Karimova S.M. Pedagogik innovatsiyalar va ta'lim texnologiyalari. Toshkent, TDPU, 2021.
(5). Qosimova K., Matchonov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent, 2009.

Nurullayev Abduhamid Ro'zimboyevich (Buxoro davlat Pedagogika instituti "Jismoniy tarbiya va sport" kafedrasi professori)

O'QUV JARAYONINI LOYIHALASH ASOSIDA BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARIDA ZAMONAVIY KASBIY BILIM VA KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MEXANIZMI

Annotatsiya. *Mazkur maqolada o'quv jarayonini loyihalash asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida zamonaviy kasbiy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish mexanizmining nazariy hamda amaliy jihatlari yoritilgan. Tadqiqotda o'quv jarayonini loyihalashning pedagogik mohiyati, uning bo'lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *o'quv, jarayon, loyiha, tarbiya, kasb, bilim, ko'nikma.*

МЕХАНИЗМ ФОРМИРОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЗНАНИЙ И НАВЫКОВ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ НА ОСНОВЕ ПРОЕКТИРОВАНИЯ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА

Аннотация. *В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты механизма формирования современных профессиональных знаний и навыков у будущих учителей физической культуры на основе проектирования учебного процесса. В исследовании анализируется педагогическая сущность проектирования учебного процесса, его роль в развитии профессиональной подготовки будущих специалистов.*

Ключевые слова: *образование, процесс, проект, воспитание, профессия, знания, навыки.*

MECHANISM FOR THE FORMATION OF MODERN PROFESSIONAL KNOWLEDGE AND SKILLS IN FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS BASED ON THE DESIGN OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Annotation. *This article examines the theoretical and practical dimensions of the mechanism for the formation of modern professional knowledge and competencies among prospective physical education teachers through the systematic design of the educational process. The study provides a comprehensive analysis of the pedagogical essence of instructional design, elucidating its structural components, functional characteristics, and methodological foundations. Particular attention is given to its role in enhancing the quality of professional training, fostering pedagogical competence, and ensuring the integrative development of subject-specific, methodological, and practical skills in future specialists. The findings emphasize that a strategically designed educational process serves as a key determinant in cultivating adaptive, innovative, and professionally competent physical education teachers capable of meeting contemporary educational standards and societal demands.*

Keywords: *education, educational process, project, upbringing, profession, knowledge, skills.*

Kirish. Oliy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar pedagog kadrlar tayyorlash jarayoniga yangicha yondashuvlarni joriy etishni talab etmoqda. Ayniqsa, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashda kasbiy bilim va ko'nikmalarni zamonaviy talablar asosida shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi. Jismoniy tarbiya o'qituvchisining kasbiy faoliyati o'quvchilarning jismoniy rivoji bilan bir qatorda ularning psixologik holati, motivatsiyasi va sog'lom turmush tarziga bo'lgan munosabatini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli o'quv jarayonini ilmiy asosda loyihalash bo'lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. O'quv jarayonini loyihalash asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida zamonaviy kasbiy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish mexanizmini ilmiy-nazariy jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat: o'quv jarayonini loyihalash tushunchasining mazmunini aniqlash; bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishga ta'sir etuvchi pedagogik omillarni tahlil qilish; samarali pedagogik shart-sharoitlarni belgilash.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Yodgorov A., Ibragimova G., Jumayev U., va Isayeva G., Kazakova D., Shoimulova M., Yusupova Sh., Mirzajonova D., Umarova M., Ashurova G. tadqiqotlarida o'quv jarayonini loyihalash orqali amaliy va nazariy komponentlarni uyg'unlashtirish, pedagoglarning kasbiy identiteti va metodik tayyorgarlikni mustahkamlash mexanizmini ko'rsatadi, shuningdek, baholash va innovatsiyalarni doimo ta'kidlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. Empirik-aralash yondashuv: loyiha asosida eksperimental pedagogik sinovlar, so‘rov, kuzatuv va ekspert bahosi orqali natijalarni triangulyatsiya qilish, statistik tahlil va indikatorlarni.

Tahlil va natija. O‘quv jarayonini loyihalash ta’lim maqsadlarini aniq belgilash, mazmunni tanlash, ta’lim metod va vositalarini rejalashtirish hamda kutilayotgan natijalarni oldindan prognozlashni o‘z ichiga olgan tizimli pedagogik faoliyatdir. Jismoniy tarbiya yo‘nalishida o‘quv jarayonini loyihalash o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olishni, mashg‘ulotlar mazmunining uzviyligi va izchilligini ta’minlashni talab etadi. Bu yondashuv bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik tafakkur, kasbiy mas’uliyat va reflektiv faoliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarida zamonaviy kasbiy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish mexanizmi bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Birinchi bosqichda nazariy bilimlarni chuqurlashtirish va ularni amaliy faoliyat bilan integratsiyalashga e’tibor qaratiladi. Ikkinchi bosqichda o‘quv jarayonini loyihalashga asoslangan amaliy mashg‘ulotlar orqali pedagogik va metodik ko‘nikmalar shakllantiriladi. Uchinchi bosqichda refleksiya va baholash jarayonlari tashkil etilib, bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy rivoji tahlil qilinadi. Mazkur mexanizm innovatsion yondashuvlarni qo‘llash, mustaqil qaror qabul qilish va pedagogik muammolarni hal etish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Jamiyat taraqqiyotida har bir davlatning rivojlanishida o‘qituvchining mehnati, pedagog-tarbiyachilarning faoliyati muhim ahamiyatga egadir. Chunki o‘qituvchi jamiyatning ajralmas qismi bo‘lgan yoshlarni tarbiyalaydi va mehnatini maxsuli bo‘lgan yoshlarda ijobiy xislatlar, fazilatlarni shakllantirish orqali jamiyatning ravnaqi uchun xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, o‘ziga xos fazilatlarga ega bo‘lgan davlatimizning milliy hududiy, mintaqaviy, jug‘rofiy o‘ziga xosligidan kelib chiqqan holda, uning ravnaqini o‘ylaydigan, bir yoki bir necha kasb-hunarni o‘zlashtirgan va zamonaviy ilmlarni biladigan zamonaviy fuqaroni shakllantirish zaruriyati kelib chiqdi.

Mehnat ta’sirlari insonning uzluksiz ravishda malakali holda ishchi a`zolari yordamida turli mehnat harakatlari majmuini amalga oshirishidir. Mehnat ta’sirlari doimiy, uzluksiz mehnat obyektlari, vositalarning borligi, o‘quvchilar, o‘qituvchilarda zaruriy bilim ko‘nikma va malakalarning mehnat ta`sirlarini, asosan, shartli ravishda quyidagi guruhlarga ajratishimiz mumkin.

Tayyorgarlik ta’sirlari–asosiy mehnat yumushlarini bajarishga sharoit va imkoniyat yaratish uchun qilinadigan harakatlar majmuyi. Masalan, o‘qituvchi-pedagog dars mashg‘ulotlarini o‘tish uchun yozuv, chizuv asboblari, jihozlarini tayyorlashi, mashg‘ulot tasviri va matnini tayyorlashi, sinfdagi o‘quvchilar yozuvchizuv jihozlari, yozuv taxtasi, bo‘r, latta mavjudligini nazorat qilishi va boshqalar ana shunday tayyorgarlik harakatlari jumlasiga kiradi.

Nazorat-baholash ta’sirlari-pedagogik jarayonning sifatini, turli bilim, ko‘nikmalarning o‘zlashtirilishi va shakllantirilishi darajalarini aniqlash bo‘lib, ta`lim-tarbiya ishining asosiy sifat ko‘rsatkichini belgilaydi. Pedagogik faoliyat (yoki bosqichlar)ning natijalarini aniqlashda, uning keyingi rivojlanish yo‘nalishlarini belgilashda, zaruriy ta’minot miqdorini aniqlashda joriy va kutilayotgan muammolar yechimini topishda va boshqalarda nazorat-baholash ta’sirlarining o‘rni katta. Ta’lim-tarbiya tizimidagi pedagogik mehnat jarayonida ish, tahlil qilish, ogohlantirish, so‘rovlar yozma va mustaqil ishlar, test-reyting, anketalar, apparatli nazorat, ko‘p ballik tizimlarda baholash, tayyor mahsulotlar ko‘rigi, imtihon, sinov, olimpiada, attestatsiya va boshqa ko‘rinishlarda nazorat-baholash ta’sirlari amalga oshiriladi.

O‘quv jarayonini loyihalashtirish jismoniy tarbiya o‘qituvchilari uchun murakkab vazifa bo‘lib, ayniqsa, o‘qituvchilik faoliyatiga yangi kirishganlar hamda tajribali o‘qituvchilar o‘rtasida ham shubha va ba’zi chalkashliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Darsni loyihalashtirish jarayonida ko‘plab omillar ta’sir ko‘rsatadi va qaror qabul qilish jarayonida ularning barchasini bir vaqtning o‘zida hisobga olish, ayniqsa o‘qituvchida jismoniy tarbiyani o‘qitish tajribasi yetishmasligi pedagoglar uchun qiyinchilik tug‘diradi.

Jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining o‘quv jarayonini loyihalashida o‘qitish kontekstidagi voqelikning murakkabligi bilan ham asoslanadi. Ushbu yo‘nalishda jismoniy tarbiya o‘qituvchilari jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarini loyihalashda o‘z kasbdoshlari tajribali o‘qituvchilarning ishlarini kuzatishlari va o‘rganishlari muhimdir. Bundan tashqari, ushbu fanning o‘ziga xos xususiyatlarini tushunish, masalan, o‘quvchilarning jismoniy sifatlari (kuch, tezlik, chidamlilik, epchillik, moslashuvchanlik) ni rivojlantirishlari asosiy maqsadlardan biridir.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi “Umumiy o‘rta va o‘rta maxsus ta’limning davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 187-qarorida jismoniy tarbiya fani bo‘yicha umumiy o‘rta va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’lim muassasalari bitiruvchilariga qo‘yiladigan malaka talablari belgilangan bo‘lib, unda o‘quvchi-yoshlarda o‘quv-tarbiya jarayonida jismoniy mashqlar majmuasini ketma-ketlikda to‘g‘ri bajarish orqali jismoniy sifatlarni rivojlantirish kompetensiyasi ham nazarga tutilgan. Bunda o‘quvchi A1. jismoniy mashqlarni (saf, akrobatika, tayanib sakrash, muvozanat saqlash,

tayanish va osilish, tirmashib chiqish) bajarishda jismoniy sifatlarga (chaqqonlik, kuchlilik, tezkorlik, egiluvchanlik, chidamlilik va koordinatsiyaga) ega bo‘lishi, A2. saf, umumrivojlantiruvchi (buyumlar va buyumlarsiz bajariladigan) mashqlar majmuasi, gimnastika (tayanib sakrash, tirmashib chiqish, osilish va tayanishlar, umboloq oshish, muvozanat saqlash), yengil atletika (yurish, yugurish, sakrash, uloqtirish), sport va harakatli o‘yin mashqlarini bajarish qoidalariga rioya qila olishi orqali hayotiy zarur ko‘nikmalarga ega bo‘lishda jismoniy sifatlarga (chaqqonlik, kuchlilik, tezkorlik, egiluvchanlik, chidamlilik va koordinatsiya) ega bo‘lishi me’yor sifatida belgilangan.

Pedagogik ko‘nikma va malakalar–kam harakat, urinish sarflab, belgilangan natijalarga samarali erishish uchun dars va darsdan tashqari mashg‘ulotlarda o‘quvchilar o‘rganishini eng mahsulli darajaga chiqarishga mo‘ljallangan usullar, uslublar, harakatlar majmuidir. Pedagogik ko‘nikmalar va malakalar bevosita mazkur yo‘nalishdagi faoliyat egalariga xos bo‘lib, avvalo, yetuk shaxs fazilatlarini o‘zida shakllantirishi va namoyon etishi talab etiladi. Bunday ko‘nikmalar turli xil ta’lim-tarbiyaviy faoliyatga, jarayonga xos bo‘lgan hujjatlar bilan ishlay olishni, yozma va og‘zaki nutq madaniyatini, tashkilotchilikni ko‘zda tutadi. Pedagogik faoliyat boshqa jarayonlarga nisbatan uzoq davom etganligi uchun sabr-toqatli, chidamli, uzoqni ko‘ra olishni, keng dunyoqarashni, chuqur bilimni talab etadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, o‘quv jarayonini loyihalash asosida bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarida zamonaviy kasbiy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish tizimli va maqsadga yo‘naltirilgan pedagogik jarayon hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Yodgorov A., Ibragimova G. “Bo‘lajak mutaxassislarning kasb madaniyatini shakllantirishda ma`rifiy ishlarning ahamiyati” (Ilmiy-amaliy anjuman materiallari). Buxoro, 2008, 53–36-betlar.

(2). Jumayev U. “Kasbiy tayyorgarlikning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari” (Ilmiy-amaliy anjuman materiallari). Buxoro, 2007, 135–136-betlar.

(3). Isayeva G. “Bo‘lg‘usi pedagog tarbiyachilarda zamonaviy kasbiy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish” (Ilmiy-amaliy anjuman materiallari). Buxoro, 2007, 82–83-betlar.

(4). Kazakova D., Shoimulova M., Yusupova Sh. “Bo‘lajak o‘qituvchilarni ma`naviy-ma`rifiy faoliyatga tayyorlash” (Ilmiy-amaliy anjuman materiallari). Buxoro, 2008, 143–145-betlar.

(5). Mirzajonova D., Umarova M., Ashurova G. “Bo‘lajak amaliyotchi psixolog kadrlar kasbiy rivojlanishini o‘ziga xos xususiyatlari” (Ilmiy-amaliy anjuman materiallari). Buxoro, 2008, 70–73-betlar.

Bozorova Umida Baxtiyorovna (Kattaqo‘rg‘on davlat Pedagogika instituti assissent o‘qituvchisi; umidabozorova27@gmail.com),
Abdurashidova Nilufar Shuhrat qizi (Kattaqo‘rg‘on davlat Pedagogika instituti assissent o‘qituvchisi, nilufarshuhratqizi97@gmail.com),
Qahhorova Umida Rahimjon qizi (Kaxxorovaumida85@gmail.com), Ibodullayeva Bahora Xamidullayevna (Samarqand davlat Pedagogika instituti asissent o‘qituvchisi),
Toshpo‘latova Laziza Nodirjon qizi (Kattaqo‘rg‘on davlat Pedagogika Instituti 2-bosqich talabasi)

“BOTANIKA” FANIDA LOYIHA ISHLARIDAN FOYDALANISH ORQALI EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH

Annatatsiya. *Ushbu maqola botanika fani doirasida loyiha ishlaridan foydalanishning ahamiyatini tahlil qiladi. Maqolada loyiha ishlarini botanika fani ta’lim ta’limidagi o‘rni, shu fan sohasidagi ilmiy izlanishlarga ta’siri va o‘quvchilarning ekologik bilimlarini oshirishdagi roli muhokama qilinadi. Loyiha ishlari, talabalar o‘z fikrlarini erkin ifodalab, mustaqil izlanishlar olib boorish orqali jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini yaratadi. Bundan tashqari, botanika fanida loyiha ishlarining yangi tadqiqotlar va ilmiy loyihalarga asos bo‘lishi, o‘simliklar dunyosini o‘rganishdagi innovatsion yondashuvlarni kiritishdagi ahamiyati ko‘rsatilgan. Maqola, loyiha ishlarining ilmiy faoliyatda muhim o‘rin egallashini va kelajakda botanika sohasining rivojiga qo‘shgan hissasini tasdiqlaydi.*

Kalit so‘zlar*: loyiha bilim, ekalogik bilim, biologik bilim,ta’lim,ekalogik tarbiya, kreativ yondashuv, botanika o‘qitish metodikasi, tadqiqotchilik ko‘nikmasi, jamoa.*

ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОЕКТНОЙ РАБОТЫ В “БОТАНИКЕ"

Аннотация. *Статья анализирует значение использования проектной работы в рамках ботаники. В статье обсуждается роль проектной работы в обучении ботанике, её влияние на научные исследования в этой области и её вклад в повышение экологических знаний студентов. Проектная работа представляет возможность студентам свободно выражать свои мысли, проводить независимые исследования и развивать навыки работы в команде. Кроме того, в статье показано, что проектная работа в ботанике является основой для новых исследований и научных про-*